

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- שומע ענינו
- סדרת ועזרה וחג
- תהפוכות
- ימי בין המצרים - מלח
- חגיגות
- ימים נוראים
- תולדות
- תולדות
- תוכני
- ימי הפורים
- הגדה של פסח
- כעניני מצוות התמימות
- שמעקש
- תהמומוסי
- שירי חיים
- שבת קודש
- מידת הבחזרון
- ענינים בשיש ונהלה
- זמירות שביק
- ימי בין המצרים - חג
- רבאשיח ח"א - חמשי
- חמא, בראשית-חג
- בראשית ח"ב - י"ד
- ק"י-תולדות
- בראשית ח"ג - ר"א-ו"ח
- שמו"ת ח"א - שמו"ת-בשלח
- שמו"ת ח"ב - חמשי-מבא
- חמשי-מסעי
- שמו"ת ח"ג - הרומח-מקוד
- ויקרא ח"א - ויקרא-סבוע
- ויקרא ח"ב - ויקרא-ביתוקד
- במדבר ח"א - במדבר-שלח
- במדבר ח"ב - קודש-מסעי

ניתן להשיג: mechonbemelch@gmail.com
באר"ב ניתן להשיג: salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

פרשת וישב תשפ"ב
גליון מס' 184

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת וישב

ועל דרך הפשט נראה לבאר, שעניינו של הכתוב הוא לפרש כיצד התגלגל הדבר שיוסף הביא את דיבתם רעה אל אביהם, דהיינו משום שהיה מקורב אצל כל אחיו ויודע את שיחתם ומעשיהם של כולם. כי הנה, משפחת יעקב היתה חלוקה, בין קבוצת בני הגבירות לקבוצת בני השפחות, ומשמע שבני הגבירות היו רועים את צאנם לבדם, בלא בני השפחות [כמו שפירש הרשב"ם: 'את

אלה תולדות יעקב, יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן, והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם (לו, ב)

עיקר עניינו של מקרא זה הוא בסופו - 'ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם', שכן אחר ענין זה נמשכת הפרשה כולה עד למכירתו. ויש להבין אפוא, מה טיבה של הקדמה זו - שהיה רועה את אחיו בצאן, והוא נער את בני בלהה ובני זלפה, לשם מה הוסיף הכתוב פרטים אלו, ומה הם נוגעים לכלל סיפור הדברים. ועיין במפרשים שפירשו את הדברים בכמה פנים.

[וברש"י פירש שאחד הדברים שהביא דיבה אל אביו הוא שהאחים מזולזין בבני השפחות לקרותן עבדים. וכעין זה כתב ברשב"ם 'נערותו ורגילותו ומשתאיו היו עם בני בלהה ובני זלפה ומתוך כך התחילו אחיו בני לאה לשנוא אותו'.

והנה לפי זה תמוה מדוע בני השפחות היו בעצה אחת עם האחים והסכימו במכירתו, ועיין באור החיים שהתקשה בזה].

בגליון פרשת וישב

ביאורי פסוקים עמוד 1

הקב"ה עוסק בורא אורו של מלך המשיח.... עמוד 5

בענייניא דיומא

להודות ולהלל לשמך הגדול עמוד 7

חכמה ומוסר

קיום המצוות מתוך הסיבה האמיתית עמוד 10

פרנס השבוע

כסלו תשפ"ב

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו

החפץ בעילום שמו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

לנחוצות ותרומות "פרנס השבוע" החודש
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתיבת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

חשון תשפ"ב

בעזרת השם יתברך

הודעה חשובה

עם הופעתו בשעה טובה של הכרך החדש ספר

ויקרא חלק ב'

הננו להודיע לחברי ומוניי המכון שהספר נשלח
לכל נציגי המכון בבתי הכנסת שעל ידי קהילתנו

ירושלים - 055-6745542

בני ברק - הרב אברהם לב - 0533 184888

בית שמש - הרב אברהם צבי אקער - 052-7654776

ביתר עילית - הרב שניאור קלפהולץ - 054-8541761

מודיעין עילית - הרב אליהו קירשנבוים - 052-7127701

חברי המכון מתבקשים לפנות אל הנציגים
לשם קבלת הספר ללא תמורה

כמו כן ניתן להשיג את הספר בתשלום אצל הנ"ל
וכן בחנויות הספרים ובמשרדי המכון

בכרכת התורה

הנהלת מכון כתבי בן מלך

'בן מלך' - להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות

כמו כן ניתן להצטרף לקבלת עלון "אוצרות בן מלך" שיוצא לאור מידי שבוע
בכתובת המייל: mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בכו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכח להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למעלה המנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המנה חסידי תורה
- ספרים
- על הש"ס
- ספר
- הנהגות ומחשבות
- ביאורים יסודיים
- ספר
- אמונה ומצוות
- מגאן
- תורה ודעת
- אומנים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתות מכון
סניפים 94 מקומות מוסדות

עבודת המנהג בבתי מוסדות
לשמוע ושיעורי רבינו
מחולקים לפי גושים
בכל התחומים

הכשרת ספרים בן מלך
בתיבת המוסדות חסידי תורה

לפנות להחלטה 054-8422488
כתובת: אוהב ישראל 1/9
ביתר עילית
קניית ספרים לפי סעיף 46
לתיבת הארצית
mechonbenmelech@gmail.com

זהו עומק מאמרם ז"ל 'שהיה זיו איקונין שלו דומה לו', כלומר, אהבת יעקב את יוסף נובעת מתוך הדמיון הרב שבין מידת חכמתם, ואשר לכן היה יוסף 'בר חכים' לאביו, אשר בו בחר מכל בניו ללמדו את תורתו. ואף כי בוודאי לימד יעקב תורה לכל אחד מבניו כראוי לו, הרי שביוסף מצא יעקב תלמיד מובהק, הקרוב לדעתו ודומה לתפיסתו והבנתו, ולבו מבין ללבו ולדרכו המיוחדת בחכמת התורה.

ונראה עוד, כי אף מדרש חכמים זה יסודו בעומק פשוטו של מקרא, כי שורש הטעם שזכה יוסף להיות 'בר חכים' יותר מכל שאר אחיו, טמון בפשטות משמעו של הכתוב 'כי בן זקונים הוא לו' שנוולד לו לעת זקנתו. כי הנה החכמה היא אחת מן הסגולות שהאב מוריש לבנו (ראה עדויות פ"ב מ"ט). ואם כן, לפי שיוסף נולד ליעקב אחר שכבר הזקין וקנה חכמה ורוב דעת, לכן היתה מידת חכמתו דומה למידת חכמתו המאוחרת של יעקב, שלא כשאר אחיו שנוולדו ליעקב בשנותיו המוקדמות יותר, ולא היתה מידת חכמתם דומה בעניינה לחכמת אביהם בימי זקוניו.

ולפי זה נמצא שכל שלושת המהלכים שפירש רש"י על 'בן זקונים' קשורים אהדי ונובעים זה מזה.

* * *

ויאמר אליהם, שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה, והנה קמה אלומתי וגם ניצבה, והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחוין לאלומתי. ויאמרו לו אחיו, המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו, ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו (לז, ו-ח).

מה שנאמר 'ויוסיפו עוד שנוא אותו' נראה שאין הכוונה בזה שאותה השנאה הקודמת היתה מתעצמת ומתגברת, אלא שנתוסף עתה סוג רגש שנאה נוסף, כלומר שרגש השנאה הראשון היה מצד כי 'אותו אהב אביהם' כדכתיב לעיל. ועכשיו

אחיו - בני לאה לפי דרך ארץ קורא אחיו ולא בני השפחות] ובני השפחות היו חוברים יחדיו בלא בני הגבירות. ולכן מקדים הכתוב לציין, כי בעוד שהללו לא באו בסודם של הללו, הרי שיוסף היה חבר וקרוב לשניהם, הן לבני הגבירות - ע"י השתתפות ברעייתם את הצאן, והן לבני השפחות - ע"י היותו נער וחבר להם [עיין רשב"ם: 'נערותו ורגילותו ומשתאיו היו עם בני בלהה ובני זלפה']. ומתוך שהיה יוסף יודע ומכיר שיחת כולם, ידע לספר לאביו את הדברים המתרחשים בין כולם.

* * *

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, ועשה לו כתונת פסים (לז, ג)

פירש רש"י - 'בן זקונים - שנוולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם 'בר חכים הוא ליה' כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו' (ב"ר פד, ח).

ונראה כי שני מדרשי חז"ל הללו קשורים זה לזה ומכוונים לענין אחד, והטעם האמור - 'שהיה זיו איקונין שלו דומה לו' - הוא הסיבה גם לכך, שמכל בניו בחר יעקב דווקא ביוסף ללמדו את תורתו, המסורה לו משם ועבר.

כי הנה ידוע מאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א) 'כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה - כך אין דעתן דומה זה לזה'. השוואה זו, אינה גילוי מכנה משותף גרידא שנכון במקרה בשני העניינים, אלא שניהם משורש אחד נובעים, שכן צורת הפרצוף מעידה על החכמה, כמו שנאמר (קהלת ח, א) 'חכמת אדם תאיר פניו', ולא זו בלבד שדרגת החכמה באה לידי ביטוי במאור הפנים, שכל שמאור פניו של אדם מרובה כך מידת חכמתו יתירה, אלא גם צורת הפרצוף, דהיינו סוג מאור הפנים, מעיד על סוג חכמה שונה, ולפי שכל פרצוף שונה ומיוחד במינו - הרי שאף החכמה המשתקפת בו שונה ומיוחדת במינה. ומכאן יש ללמוד גם לאידך גיסא, שכל ששני פרצופים דומים וקרובים יותר, כן יעיד הדבר כי חכמתם של שניהם דומה וקרובה זו לזו.

ברש"י - 'כי ה' אתו - שם שמים שגור בפיו' (ב"ר פו, ה).

וברמב"ן - 'כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו, לשון רש"י, ואינו נראה, אבל וירא אדוניו כי ה' אתו, כי יצליחו מעשיו בכל עת יותר מכל אדם, וידע כי מאת אלוקים הוא לו... וימצא חן בעיניו, ושמו משרת לעצמו ופקיד על ביתו וכל יש לו נתן בידו, להיות פקיד ונגיד על כל אשר לו בבית ובשדה'.

ובמדרש - 'וירא אדוניו כי ה' אתו, אמר רבי אבין הלוי ברבי יוסף, מברך להקב"ה על כל דבר ודבר שהיה עושה, והיה אדוניו רואה אותו מלחש בפיו, והוא אומר לו מה אתה אומר, והוא משיבו ואומר אני מברך להקב"ה' (במדב"ר יד, ג).

והנה הרמב"ן מבאר בדרך פשוטו של מקרא, ש'ה' אתו' הוא ההצלחה שרואה בכל מעשיו. ורש"י ביאר בדרך המדרש ששם שמים שגור בפיו, ודרש זה נובע מכפילות לשון הכתוב, שהרי הדבר נאמר להדיא בהמשך, 'וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו'.

והנה הפשט והדרש קשורים זה בזה, כי מי ששם שמים שגור על פיו, זה עצמו סיבה לסייעתא דשמיא, שכאשר האדם חי מתוך הכרה זו, ובכל דבר עיניו אל ה', אזי זוכה להצלחה מרובה.

וזה אחד העניינים העיקריים שיש לנו ללמוד מפרשיות אלו של מעשי אבות, דהיינו הליכתם ועמידתם התמידית לנוכח פני ה', לבקשת צרכיהם ולהודות לו תמיד, והדבר מפורט במיוחד בפרשת לקיחת הזיווג ליצחק על ידי עבד אברהם. וזה כוונת דברי חז"ל - 'אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיהו' (רש"י בראשית כד, מב, ב"ר ס, ח). כלומר ששיחתן של עבדי אבות מלמדת על הסגנון והלך החיים בחיי האבות שהיו תמיד דבוקים בה' והרבו שיחתם עמו בכל פרט ופרט, עד שאפילו עבדי אבות דבק בהם קדושה רוממה זו.

ודבר זה מלמדנו את נתיבות ההנהגה הראויה

נוסף עוד סיבה מחודשת לשנאתם, והיינו משום ששואף למלוך עליהם, אשר זה היה תוכן החלום.

והנה אמרה תורה - 'לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא' (ויקרא יט, יז). ופירש הרשב"ם - 'לא תשנא את אחיך בלבבך - אם גמולך רעה לא תתראה לפניו כאוהב. ובקרבו ישים אורבו, לא טוב אל תשנאהו בלבך, אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום' (ויקרא שם).

וכן כתב הרמב"ם - 'כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תשנא את אחיך בלבבך וכו'' ולא הזהירה תורה אלא על שנה שבלב וכו', כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים, 'ולא דיבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב, כי שנה אבשלום את אמנון' (שמואל ב' יג, כב), אלא מצוה עליו להודיעו, ולומר לו למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר פלוני, שנאמר 'הוכח תוכיח את עמיתך' (הלכות דעות פ"ו ה"ה).

אולם נראה פשוט שזה דווקא כשהשנאה נובעת משום איזה פגיעה שפגע בו חבירו, ולכן על ידי שיוכיחנו אולי ישוב רעהו ויחזור בו ויבקש מחילתו, אבל כשסיבת השנאה היא מחמת קנאה גרידא, בוודאי שבכהאי גוונא אין כל תועלת לגלות השנאה בפניו.

ולכן, בתחילה ששנאו אותו מחמת קנאה לא אמרו לו כלום. אולם עתה כשהיתה השנאה נובעת משום חלומותיו, אשר על ידם מבקש למלוך עליהם. אזי היה מוטל עליהם לומר לו זאת, ולכן לא נטרו את שנאתם בלבם, אלא הביעו תרעומותם בפניו - 'ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו'.

* * *

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, ויהי בבית אדוניו המצרי. וירא אדוניו כי ה' אתו, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו (לט, ב-ג)

לאדם בכל פרטי חייו, שיהיו תמיד עיניו אל ה' לבקש ממנו את כל הנדרש לו, ומודה ומשבח בעת

שנתמלאו צרכיו, וכמו שאמרו במשנה - 'נותן הודאה על שעבר, וצועק על העתיד' (ברכות נד.).

הקב"ה עוסק בורא אורו של מלך המשיח

הקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח
הפרשיות העוסקים במאורעות חיי השבטים לאחר חזרת יעקב מפרדן ארם, עד לסיום ספר בראשית מעוררים קושי רב, כאשר לאורך התקופה כולה מתנהלים מאורעות תמוהים ביותר. והנה במדרשי חז"ל נתבאר כי אכן גלגול מאורעות אלו המה מסתרי ההנהגה העליונה, ובהכרח היו צריכים להסתבך הדברים באופנים אלו לתכלית נשגבה וייעודים עליונים מעצתו העמוקה של מסבב הסיבות.

ואמרו במדרש - 'יהי בעת ההיא' - רבי שמואל בר נחמן פתח 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' (ירמיה כט, יא), שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח' (ב"ר פה, א).

הנה כי כן, בעוד שהאדם יראה לעינים דברים טבעיים כדרכו של עולם, והכל עטופים בשקם ותעניתם על צרות החיים ותלאותיהם, הקב"ה יושב ובורא אורו של משיח, ואיש אינו צופה ויודע סתרי דרכיו.

ובמדרש תנחומא - 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו', יוסף מכרו אותו אחיו למדנים והמדנים מכרו אותו אל מצרים, עד שלא ירד יוסף, ירד יהודה להתקין גואל אחרון זה מלך המשיח. וילך יהודה אין כתיב כאן, אלא וירד יהודה, אמר רבי יוחנן, נסמך ירידה לירידה, ירידת יוסף לירידת יהודה, ויוסף הורד מצרימה, וירד יהודה' (וישב יא).

כל בנין עם ישראל בדרכים מופלאות

והנה כבר הארכנו בכמה מקומות שלכל אורך

הדרך פעל הקב"ה באופן שיהיה מודגש ובולט הפלא שביסוד יצירתו של עם ישראל, וסיבב סיבות באופן שבדרך הטבע לא היתה אפשרות כלל להתפתחותו ולקיומו.

וביארנו שבכך מתגלה לעין כל יחודיותו של עם ישראל, ובכך נמצא שעם זה נברא באופן ישיר ומיוחד מאת ה'. וכמו שכתוב 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו' (ישעיה מג, כא), ובפרשת האזינו 'הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך' (דברים לב, ו).

מראשית צמיחתו, מהוה עם ישראל יצירה מיוחדת, שאינה נמנית בשורה אחת עם כל יצורי עולם, ודרכי ה' הנסתרות עולות ומתגלות בכל שלבי יצירתו - למעלה ממחשבות בני אדם, למעלה מגדרי הטבע, למעלה ממידת שאר אומות העולם.

ולפיכך נטע ה' את כל יסודות עם ישראל על מעשי פלא וניסים משורש הווייתו, וכבר בתולדות חיי האבות ניכרה יד ה' והנהגתו המיוחדת, החל בפקידת האמהות שהיו עקרות, והגנת האבות מכל הבאים עליהם, וכדכתיב - 'יתהלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר. לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים. אל תגעו במשיחי ובבניאי אל תרעו' (דברי הימים א' טז, כ-כב). ועד היות עם ישראל לגוי גדול עצום ורב, דרך שעבוד מצרים, ולכל לראש התבטא דבר זה במיוחד כמובן ביציאת מצרים, ביד חזקה בזרוע נטויה באותות ובמופתים, בעשרת המכות ובקריעת ים סוף, וגם אחר כך הליכתם במדבר בהעדר כל תנאי קיום אנושיים, ועד לכניסתם לארצם והתבססותם במקום מושבם, כעם בן חורין השוכן שלום ובטח בארצו.

אמנם היצירה המיוחדת של עם ישראל, אינה

כאשר עצם היות לאה אשת יעקב לא היה דבר צפוי ומתוכנן, כי אם נתגלגל הדבר שלא ברצונו, ובוזה כבר התבטא שהכל מתנהל באופן שמימי.

כך נמצא בסופו של דבר, כי דווקא לאה היא אשר מיוצאי חלציה נבחר הבן הראוי למלכות על ישראל.

מלכות בית דוד מתפתחת בנתיבים עלומים

השלבים הבאים בהתפתחות המלכות כרוכים במעשים תמוהים, אשר הצד השווה שבהם שמהלכיהם התנהלו שלא ברצונם של כל המעורבים, ומאת ה' התפתחו מאורעות בניינו של מלכות ישראל.

מעשה יהודה ותמר - מהוה חוליה עיקרית ביצירתה של מלכות יהודה, כאשר יהודה מייבם שלא בידיעתו את תמר כלתו, ואינו משער בדעתו כי יד ההשגחה סוללת כאן דרך מופלאה להוליד ממנה את פרץ אשר מיוצאי חלציו תקום מלכות בית דוד. על פרשה זו דרשו חז"ל את המימרא הנ"ל - 'הקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח' (ב"ר פה, א), אשר בעוד כולם היו עסוקים בענייניהם וסבורים כי הם מובילים ובוחרים את דרכם בהתאם לרצונם ודעתם, ובאמת היה זה מסתרי גלגולי ההנהגה העליונה.

וכדאיאת במדרש 'ויט אליה אל הדרך. אמר רבי יוחנן, ביקש לעבור, וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאווה, אמר לו יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים. ויט אליה אל הדרך, בעל כרחו שלא בטובתו' (ב"ר פה, ח).

ובגמרא - 'אמרה ליה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני, 'ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני וכו', ממני, מנא ידע, יצתה בת קול ואמרה, ממני יצאו כבושים' (סוטה י:).

וברש"י - 'כבושים - דברים עלומים שנגזרו מלפני, שיצאו מזו מלכים, ואי אפשר לצאת אלא מיהודה, דכתיב גור אריה יהודה, כבושים, דברי סתר גזירת המלך, כמו בהדי כבשי דקוב"ה למה לך'.

מתבטאת רק בגילוי נסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע בלבד, אלא גם כאשר נתבונן בציוני הדרך שהיו תלויים לכאורה בידי אדם, ואשר לא היו חורגים מגדרי הטבע, אף בהם נווכח לראות כי צירוף המקרים הינו מפליא ביותר. אכן, גם זו היא בחינה מיוחדת של יצירה בפני עצמה, כאשר יד ההשגחה מסובבת את מחשבות האדם, כדי להביא את הדברים בצורה בלתי צפויה בעליל, כנגד כל הנסיבות וכנגד כל מה שנראה לעיני בשר ודם.

בנין המלכות בדרכי הנהגה מופלאים ובלתי צפויים

סגנון זה של יצירה, בולט בייחוד בהתפתחות מלכות ישראל, שהיא מאבני היסוד של עם ישראל, בהיותה מסמלת את תוקפו ומעמדו העליון על כל גויי הארץ. מלכות זו, הנאצלת מכח מלכות ה', הגיעה לשיא פריחתה בימי דוד ושלמה, ותושלם במלואה במלכותו של מלך המשיח, אשר ישפוט בשם ה' את כל יושבי תבל.

כל שלבי התהוותה של מלכות זו, לא היו מכוונים בידי אדם, ויתירה מזו שאיש לא היה יכול לצפות כלל את התרחשותם. יש מהם שאף היו נידונים בשעתם כטעות וכתקלה, עד אשר נתברר כי יד ה' סיבבה את הדברים דווקא בצורה זו, כדי להביא לתוצאה אחרת לחלוטין.

תחילתה של מלכות ישראל היא בברכות יצחק את יעקב, כאשר יצחק נתכוון לברך בהם את עשיו, ומבלי ידיעתו בא יעקב בתחבולה ונטלם, זאת ועוד, שבתחילה אף יעקב עצמו לא אבה לקבלם, ורק לאחר הפצרותיה של רבקה הסכים יעקב להעמיד עצמו במקום עשיו. וכך בדרך בלתי סלולה ובלתי טבעית בעליל, זכה יעקב בברכת 'יעבודך עמים וישתחוו לך לאומים' - הבטחת עליית ישראל לגדולה וממשלתו על כל גויי הארץ.

דבר זה היה באופן שלא מכוון על ידי יצחק אלא ה' הזמין לידו את הדבר שלא ברצונו ושלא בידיעתו, ורק לאחר מכן ביטא את הסכמתו למלא רצון ההשגחה העליונה.

המשך שושלת המלכות הוא בלידת יהודה, בן לאה, אשר אף היא נזדווגה ליעקב שלא מדעתו,

והנה מלכות בית דוד ושלמה, הרי הם כסא ה', וביארנו במקו"א עניינה המיוחד של מלכות בית דוד, שיש להם ישיבה בעזרה, משום שהמלך מבית דוד הוא מלך בשם ה' ויושב על כסא ה' למלך. ועל כן צריך להיות יצירה מיוחדת של ה'.

ובמיוחד מלכות מלך המשיח, אשר ימלוך על כל העולם בשם ה', וכאשר ניבא יעקב - 'ולו יקחה עמים' (להלן מט, י), וכן מבואר בנביאים בהרבה מקומות, שזה עניינו של מלך המשיח שימלוך וישפוט את כל אומות העולם - 'והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלוקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, ושפט בין עמים רבים והוכיח לגוים עצומים' (מייכה ד, ב-ד). כלומר שימלוך על כל העולם בשם ה'.

ועל כן נסתבבו הדברים הללו באופן על טבעי, אלא על ידי יד מכוונת מן השמים, באופן שבעליהם ועושיהם כלל לא התכוונו לא למעשים עצמם ובוודאי שלא לתוצאות, ובאשר כן נראה בעליל כי הרי הם כולם מעשי ה' בלבד.

וכמו כן התנהלו הדברים בשורשים הנוספים שמהם התפתחה מלכות בית דוד, רות המואביה 'אמה של מלכות' שורשה ממעשי בנות לוט, אשר ילדו מאביהן באופן מוזר ומשונה, ודווקא בצורה זו התהווה הענף אשר הצמיח את אמה של מלכות. וכמו שאמרו חז"ל (ב"ק לט:) שהקב"ה הוציא מלוט שתי פרידות טובות.

את דרך ההנהגה הזאת, אנו מוצאים בתולדות מלכות יהודה גם בדורות המאוחרים, במעשה רות המואביה, שמותו של בעלה הביאתה לידי כך שנתגיירה ונישאה לבועז, מצאצאי פרץ בן יהודה, ואף זאת נעשה במעשה תחבולה על פי עצת נעמי כמפורש שם (רות פרק א), ומחלציהם יצא ישי אבי דוד, שאף הוא לא התכוון להוליד את דוד, ומאת ה' יצא הדבר, כדאיתא בחז"ל (ילקוט המכירי תהילים קיח, כח).

מעשים בלתי צפויים - עדות כי יד ה' עשתה כל זאת
כלומר, המאורעות אשר מהם השתלשלו הדברים הנשגבים. אין הם מתנהלים כשאר מאורעות העולם לפי מחשבות מעשי אנוש ומזימותיהם, אלא עצת ה' היא המובילה והמסבבת את הדברים לתכליתם.

בעניינא דיומא

להודות ולהלל לשמך הגדול

חובת הלל והודאה בימים אלו. אלא יש כאן קביעה על עצם תוכנם ומהותם של הימים הללו, שיהיו "ימי הלל והודאה".

כל מועד, יש בו הלכות שהם מדיני "מהות היום", ויש בו הלכות שהם מדיני "מצות היום". מהות היום, הוא מה שנקבע היום כולו לתוכן מסוים שבו יהיה היום מיוחד מכל ימים, לעסוק בתוכן זה. וכגון יום טוב של סוכות, שמהותו לששון ולשמחה ומקרא קודש. ועוד יש בו מצות היום, שהיא נטילת לולב.

ובחנוכה, מהות הימים הם להלל והודאה. הימים עצם מהותם הינם "ימי הלל", לא רק שחל

מהות ימי החנוכה - ימי הלל והודאה

ימי החנוכה נקבעו לימי הלל והודאה לה'. כדאיתא בגמרא (שבת כא:) **קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה**. וכמו שאומרים בנוסח ועל הניסים - **וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול**. החובה של הימים הללו היא בשני ענינים, מצות 'הלל' ומצות 'הודאה'. וכמו שכתב רש"י (שם) **ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, לא שאסורים במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה**.

לשון הגמרא 'קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה'. משמע, שאין כאן תקנה גרידא של

עבודת הלב בימי החנוכה

ההמשמעות היא, לגבי עבודת הלב ורגשי קודש, שיהיה היום כולו 'יום טוב של הלל והודאה', להתערור ברגשות קודש של הלל והודאה לה'. וכמו כן מענין היום, להוסיף ולהדר בפעולות של הלל והודאה. לדבר בגדלות ה' ולהודות לו בקהל עם, 'ימי הלל והודאה'.

ואכן כך עמא דבר, שבפורים אין זה רק קיום חובה של פעולת משתה ושמחה, אלא כל עיצומו של יום, הוא יום שמחה ויום משתה. ועוסקים בזה כל היום כולו, בשתיית יין ובסומי. וכן בימי החנוכה, כך הוא, שכל היום הוא יום הלל והודאה, זהו מצות היום כולו. ואכן מרבית העם להתכנס בשירות ותשבחות, להודות ולהלל לה'. וכן מצינו שנתחברו פיוטים וזמירות לחנוכה, בידי הפייטנים הקדמונים. ואילו בפורים כל ענין ההלל שבו, נכלל בתוך קריאת המגילה, 'קריאתה זו הלילא'.

וטעם הדבר, שתיקנו וקבעו את ימי החנוכה להלל והודאה, הוא מכיוון שתוכן הישועה והנצחון ועיקר משמעות הנס, הוא מה שהיה חידוש העבודה וקיום התורה והמצוות. על כן נקבעו ימים אלו להרבות בעבודת ה', לשבחו ולכבד את שמו בהילולים והודאות. כענין המקדש שכל עניינו לכבד את שם ה', שיהיה מקום כבודו ובית תפארתו לכבוד שמו. והוא מקום לבא אליו לעבדו, להשתחוות לו, ולהקריב קרבנות לפניו.

וכמבואר בדברי הב"ח הנ"ל (שם) היתה הגזירה לבטל מהם העבודה וכו', וכשחזרו למסור נפשם על העבודה הושיעם וכו', על כן נעשה הנס בנרות, תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה. 'ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב'. וכן נתבאר בדברי הפוסקים, בט"ז ולבוש ושאר אחרונים (שם).

אמירת על הניסים מגדר תקנת הודאה

חובת היום ב'הודאה', מתקיים באמירת על הניסים (כמו שכתב רש"י שבת שם), ואם שכח לומר על הניסים, הרי החסיר חובת ההודאה שתיקנו חכמים לימי החנוכה. אמנם, עם זאת, לא חייבו חכמים

בהם חובת אמירת הלל. אלא שהימים הם ימים של הלל. ויש בחנוכה גם "מצות היום" שהוא הדלקת נר חנוכה זכר לנס. אבל הדלקת הנרות אינה מהותו של יום, שאין מצוה זו עצם מהותם של ימי החנוכה. אין ימי החנוכה 'ימי הדלקת נרות', אלא הם "ימי הלל והודאה".

נרות חנוכה - הוספה בהלל והודאה

ויותר מכך חזינו, שכל מצות הדלקת נר חנוכה, אינה אלא במטרה לבא להוספה בהלל והודאה, שהם עיקר מהות היום. וכמו שאומרים בנוסח 'הנרות הללו' הנרות הללו אנו מדליקים על הניסים וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסיך על נפלאותיך ועל ישועתך. וכדכתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ד ה"ב) - מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וכו' כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו.

ובזה מיושב מה שתמהו באחרונים, למה לא הזכירו בברייתא תקנת הדלקת הנרות. והיינו, דבברייתא לא באו להזכיר אלא התקנות שקבעו על עצם ומהות הימים, שהם הלל והודאה. אבל הדלקת נרות, אינה אלא 'מצות היום'.

וכן לדעות הראשונים שהובאו בדרכי משה (ס' תרע) שיש מצות שמחה וסעודה בחנוכה, היינו שהוא מצות היום, אך לא מהות היום. שימי חנוכה נקבעו להלל והודאה, והסעודה היא רק ממצות היום.

ונראה, דמהאי טעמא כתב הרמב"ם כל הלכות ההלל, בתוך הלכות חנוכה. כי בכל המועדים, ההלל הוא רק 'מצות היום'. אבל בחנוכה, הלל הוא מהות היום, שנקבעו הימים לימי הלל'.

ואילו בפורים, נקבעו ימים טובים "למשתה ושמחה". לעשות אותם ימי משתה ושמחה (אסתר ט-כה) והיינו שבפורים "מהות היום", הוא "ימי משתה ושמחה". והגם שיש ענין 'הלל' גם בפורים, כדאמרו - קריאתה זו היא הלילא (מגילה ד.י). וכן יש 'הודאה' בעל הניסים. הרי אלו הם רק בגדר "מצות היום", אבל עיקר חובת היום במהותו ותוכנו, הוא למשתה ושמחה.

לחזור ולהתפלל מי ששכח לומר על הניסים. כדאיתא בתוספתא (ברכות פ"ג. מובא בתוס' שבת כד.) ומפורש שם הטעם, שחוזרים רק בימים שיש בהם מוסף כגון ר"ח וחול המועד.

ובביאור הדבר יש לומר, משום שאין אמירת על הניסים, דין בתפילת היום. אין זה שבימי החנוכה התפילה מחוייבת בהזכרת הודאה מיוחדת, אין עצם התפילה חייבת בעל הניסים. אלא הוא חובה מצד חובת הימים, שתיקנו אותם לימי "הלל והודאה".

שאר הזכרות - מדיני התפילה

מה שאין כן ביעלה ויבא, שהוא מצד חובת התפילה. בר"ח וחוה"מ, מאחר שחובת עבודת היום כוללת קרבן מוסף, על כן גם חובת התפילה, היא תפילה שונה ומיוחדת. שהרי 'תפילות כנגד תמידין תקנום', וביום שיש בו מוסף, הרי זה יום של עבודת ה' מיוחדת, וכל עבודת היום היא עבודה מקודשת יותר. וכדאיתא בגמ' (זבחים צא.) שעל ידי קדושת היום שיש בו מוסף, נעשה אף התמיד מקודש יותר. והיינו שכל העבודה ביום זה מקודשת בקדושת היום. וגם התמיד הוא 'קרבן של ראש חדש'. ביום זה התפילה היא תפילה מיוחדת ומקודשת בקדושת היום, בר"ח חל חובה של 'תפילת ראש חודש', ועל ידי הזכרת 'יעלה ויבא', נעשית התפילה כולה 'תפילת ראש חודש'. ואם לא הזכיר, לא יצא ידי חובת התפילה של אותו יום. כי ביום זה חל חובה של תפילת ראש חודש, וכשהחסיר יעלה ויבא, החסיר את חובת התפילה של אותו היום, ולכן חייב לחזור.

אבל בחנוכה ופורים, אין הזכרת 'הודאה', חובה מצד התפילה. ע"י ההודאה אין נעשית התפילה 'תפילת חנוכה'. כי בחנוכה אין תפילה מיוחדת, אלא התפילה היא תפילה כבכל יום. אלא שהיתה תקנה לומר 'הודאה' בימים אלו, וקבעו אמירה זו בתוך התפילה. ואם שכח לומר הודאה, לא החסיר אלא בחובת ההודאה. אבל תפילת היום היא שלימה ויצא ידי חובתו, וממילא אינו צריך לחזור. וגם אינו רשאי לחזור ולהתפלל

מחמת ההודאה, מאחר שכבר יצא ידי חובת היום בתפילה.

דין הזכרת הנס לאחר ברמח"ז

ובזה יבואר, מה דמצינו בחנוכה, (שו"ע או"ח תרפב סעי' א' בהג"ה בשם כל-בו) כששכח 'על הניסים' בבהמ"ז, כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית וכו' בימי מתתיהו וכו'. ועיי"ש במ"ב שמביא בשם האחרונים שכמו"כ אם שכח בתפילה יאמר כן ב'אלוקי נצור'. והיינו משום שאין אמירת על הניסים, חובת התפילה. אלא הוא חובת היום, ולכן יש ענין לאמרו גם אחר התפילה ובהמ"ז. כי אילו היתה אמירתו רק דין בחובת התפילה, כבר הפסיד אמירתו. ומה יועיל באמירתו שאחר כך.

ולפי"ז יבואר מה שביעלה ויבא' לא נאמרה הלכה זו, למי ששכח בתפילת ר"ח בלילה, או בבהמ"ז, לאמרו אחר התפילה ובהמ"ז. כי כאשר נתבאר, כל דין הזכרת 'יעלה ויבא', הוא דין בחובת התפילה המיוחדת, שתהיה התפילה - 'תפילת ר"ח'. אך אין חובת היום לומר 'יעלה ויבא', שאין היום מחייב אמירתו, אלא התפילה מחייבת הזכרה. ואם שכח, לא יתקן כלום אם יאמרנו באלוקי נצור או בהרחמן. ועיי' בהג"ה (או"ח סי' קפח סעי' ז') ובשאר אחרונים שם שנדחקו בזה, ליישב החילוק בין 'יעלה ויבא' ועל הניסים'. ולפי דברינו, מיושב שפיר.

תקנת הודאה במטבע של ברכה

ונראה כי מה שקבעו את ההודאה בתפילה, כי בגדרי תקנות חז"ל, צריך שתהיה ההודאה במטבע של ברכה. וכמו בכל האמירות שקבעו חז"ל שאין להם תוקף, אלא בגדרי מטבע של ברכה. כמו קידוש וברכות השבח והמצוות וברכות אירוסין ונשואין, וכן ברכות הודאה ושבח בגאולה וברוב גשמים. אי אפשר לאמירה חשובה שחובתה מעיקר הדין, שתאמר בלי תוקף מטבע של ברכה. וכמו כן תקנת ההודאה של חנוכה, נתקנה שתהא נאמרת בברכה. אמנם לא באו חכמים לתקן מטבע מיוחדת של ברכת הודאה, כיון שכבר קיימת "ברכת הודאה"

בתוך נוסח התפילה הנאמרת שלש פעמים ביום, וראוי להודות בברכת ההודאה הקבועה. ולכן היה גדר תקנת מצות הודאה שיאמרו על הניסים בתוך ברכת הודאה שבתפילה.

הכמה ומוסר

קיום המצוות מתוך הסיבה האמיתית

לו מעלה על הבהמה, ועליו לחוס על עצמו ולצאת מקטנותו ואווילתו, להתחזק ולשמוח באלוקיו, להפריח את תפארת האדם שבו, ללבלב את נוף אישיותו, ולבנות את בנין צלם האלוקים שבו.

קרירות ואדישות לתורה ומצוות

אכן יש שורש נוסף למכשול זה, שמבחינה מסויימת הוא יותר גרוע. וזאת כאשר הסיבה לחוסר התעניינותו בתוכן המצוות ורגש עשייתם בלב ובנפש, נובע מתוך אדישות וחוסר-ענין לערכי התורה.

כלומר שלפעמים הנהגת "מלומדה" מצביעה על רקבון עמוק בכל התייחסותו של אדם זה לתורה וליהדות. דהיינו שאינו מחשיב את התורה ואינה שווה אצלו די הצורך עד שיראה לנכון להתעניין במהותה ותוכנה ומהו שורשה ויסודה. וכן אין רואה צורך לחקור במעשי המצוות ופרטיהם, מה היא הסיבה המחייבת אותו לעשות פעולות אלו ואחרות, ומה תוכן המעשים מה עניינם ומה טעמם. והדבר נובע מקלות דעת, פחיתות ודרגה רוחנית ירודה.

שהרי עניינים שרואה אותם כבעלי ערך, כובשים הם את כל אישיותו ועוסק בהם בענין ובמלוא ההתלהבות. ואם כן מה שמקיים את המצוות באופן יבש, נובע ביסודו של דבר מזודון לבו ושחיתות נפשו, שיש בקרבו קרירות לכל עסק התורה והמצוות, שאין התורה ונותנה חשובים בעיניו במידה מספקת, ובוודאי שאינו רואה בזה את מרכז חייו, ואף שמתאמץ לקיים מצוות בפועל, זה רק משום שאינו רוצה להיחשב פושע, וכדי 'שלא יוכלו לבוא אליו בטענות', אבל אין זה נוגע לו בעצם. ולכן הוא נחשב לבן זוגו של הרשע.

החי את חייו באדישות ובחוסר ענין

אחד הדברים שצריכים להיזהר בה בבואנו לקיים את המצוות, הוא החולשה של 'מלומדה'. שאם היא קיימת, אזי למרות שמקיימים את מעשי המצוות בפועל, הרי הדברים נעשים בלא לב ובלי שייכות של נפש האדם אל העשיה, אלא כמין מעשה קוף, עשיה ללא תשומת לב ראויה, כמעט כבדרך אגב, וכל המטרה היא רק לצאת ידי חובת ההכרח.

והנה השרשים למכשול זה, הם שנים, ולפעמים הסיבה משולבת משניהם יחדיו.

סיבה אחת היא כאשר האדם חסר לו בשלימות אישיותו, וכל ענייני חייו מתנהלים בהזנחה כללית וחוסר איכפתיות, אינו מבין את רצינות החיים, ומעביר את חייו בשעשועי ילדות ובמחשבות שווא עד שנמצא ריקם מכל. [אכן לפעמים הסיבה לזה היא מקוצר רוח ומעבודה קשה, כאשר טרוד הוא בקשיים וטרדות, ונפשו מכופפת ואטומה, ואין לו פנאי ומקום בלבו לשים לב למעשיו. ודי לו בכך שמוציא עצמו ידי חובתו במה שמחוייב בעצם העשיה, אולם לבו בל עמו].

והנה אדם במצב כזה, יש קצת לימוד זכות עליו שאף בענייני הגשמיות הוא רדום ומדוכא, וכל סגנון חייו הוא בהזנחה ואדישות וחוסר תשומת לב, ואינו מבקש אלא את סיפוק צרכי קיומו הרגעיים.

ובאמת מה אומלל הוא אדם זה, שכאלו אינו חי כלל כי מעולם אין מעשיו ופעולותיו נעשים מתוך תחושת משמעות אמיתית, אלא כל עיסוקיו הם במילוי החובות המעשיים ולהיפטר מהם. ואדם כזה חסר בו כל מבנה אישיותו, וכמעט שאין

וכלשון הפסוק במשלי - גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית (משלי יח, ט).

והנה מצינו דבר פלא שבעל ההגדה סידר את תשובת 'שאינו יודע לשאול' באותו פסוק של תשובת ה'רשע'. ולכאורה זה תמוה כי בפשטות סבורים היינו שזה שאינו יודע לשאול הוא מחמת קטנות הדעת שבו. ומה לו ולרשע היודע את קונו ומתכוון למרוד בו, ואינו רוצה לקיים כלל את המצוות. אמנם יש מפרשים המבארים שכן זה שאינו יודע לשאול, אין הכוונה שאין בו דעת להתעניין כלל. אלא שהמצוות אינם מעניינים אותו לשאול עליהם, ומה שאינו שואל ומתעניין הוא מחמת אדישות וקרירות, ואף שמקיים אותם בפועל, הוא מפנה את ערפו אל התורה והמצוות, עד שאינו רואה צורך לשאול עליהם כלל.

ועיין בארחות חיים בפירושו הגדה של פסח - יש לתמוה מדוע הביא להשיב לשאינו יודע לשאול מקרא שהביא לרשע, ונראה לומר כי לכך ראויה תשובה אחת לרשע ולשאינו יודע לשאול לפי שגאולת מצרים היתה על ידי מופתים שהיו שם בדרך שינוי הטבע, וידוע שהשי"ת לא ישנה הטבעים כי אם לצורך החסידים שבדור או בזכות תורתם אם הם חכמים או בזכות מעשיהם המהוגנים ובזכות יושרם שהם הולכים אתו בתום לבב וביושר ונזהרים בקיום המצוות עשה ובשמירת לא תעשה וזהו מזכות החכם והתם, אבל הרשע ידוע הוא שאינו כדאי וגם מי שאינו מדקדק לשם מי יעשה מעשיו ומתנהג כבהמה והוא 'שאינו יודע לשאול' אין ספק ג"כ שאין ראוי שישנה השם הטבעים להצלתו וכיון שכן נופל ג"כ בתשובתו בעבור זה עשה ה' לי וכו' כלומר בזכותי ולא בזכותך. כיון שאינך מתבונן בדרכי השם ובתורתו ובמצותיו.

קיום התורה והמצוות במחשבה ולב

והנה זוהי המדרגה הפחותה ביותר, שאינו מתעניין כלל בסיבת החיוב ומדוע יתחייב בזה, אלא עושה את מה שמורגל בו בלי מחשבה. אמנם למבקש השלימות יש בזה דרגות רבות של כוונה ובירור וטהרת הלב, עד הדרגה הנשגבה שכל

עשייתו תהיה אך ורק מתוך רגש ולב נכון מחמת הסיבה האמיתית שמחייבת את עשיית המצוה.

והיינו שבכל המצוות הרי חובת קיומם היסודית הוא מצד ציווי ה' שזה עיקר המחייב, ועל האדם לפעול בנפשו שרגש זה יהא תוסס בלבו, כלומר, שגדולת השי"ת קדושתו ורוב טובו תעוררו לקיים מצוותיו ביראה ובאהבה.

אולם הקיום הנכון והמושלם הוא שיהא לבו ער גם לשורש ותוכן המצוה, ויחם לבו בקרבו גם אל עצם הנימוק שמחמתו ציוותה התורה על מצוה זו. ועל האדם להשתדל ששני עניינים אלו יהיו פועלים בקרבו, הן הרגש של שמיעה בקול ה' והן הרגש של טעם המצוה עצמה. ובשיניהם, אם יזיח עצמו, עלול האדם להתדרדר ולנהוג כמעשה מלומדה, ואם ישקיע את דעתו ולבו בזה, אזי בעזר ה' יגיע לדרגות של שלימות, עד שיהיו כובשים את לבו ויביאו אותו להתעוררות רגש הנשמה הטהורה והמצפון לשני הדברים הללו.

ותכלית השלימות היא שתהא עשיית המצוות באופן שרק אלו הסיבות מביאים אותו לעשותם, ולא משום שיקולים צדדיים. ואפילו לא משום ששואף להיות בעל מדרגה ובעל חשיבות, שמחמת כן רוצה לקיים מצוות התורה ולעשות רצון ה', ושאר רגשות בדומה לזה. אלא עצם הרגש שחייב ורוצה לשמוע בקול השי"ת, דבר זה ממלא את נפשו במחוייבות מלאה עד שאין בו מקום לשום רגש אחר.

וכן בצמוד לזה הרגש של עצם תוכן וכוונת המצוה [שעבור זה נצטוונו עליה], שרגש זה הוא שלימות בקיומה של המצוה. ובכל מצוה על כל פרטיה על האדם לברר מהות הדבר ונימוקו, ואז נעשה הקיום בצורה נכונה, דהיינו עשיה עם תוכן ומשמעות.

ויש לציין בקשר לזה עובדא אשר נתפרסמה על גאון המוסר הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל. שאירע שאדם זר איש מקצוע הגיע לשיבה עבור איזה צורך, ונכנס להיכל הישיבה בשעת התפילה, ובמשך זמן הסתכל בפני ציבור המתפללים,

ואמנם בוודאי שחייב האדם להתנהג בכל מה שנוהגים ישראל גם אם אינו יודע טעמו של דבר. אולם העובדה שאינו מתעורר כלל לתמוה ולשאל על כך, מוכיחה כמה הוא חי באדישות ובחוסר מחשבה, ואינו מבקש שייכות אמיתית לתורה, לחיות בעולמם של המצוות והיהדות.

והדרגה השלימה והנכונה בזה היא, ששני הדברים הנ"ל יהיו תוססים ובווערים בקרבו עד שכל אחד מרגשות אלו כשלעצמו היה מביא אותו לידי עשיה, הן ציווי ה' לבד גם אלמלא היה מרגיש טעמו של דבר. וגם מצד הרגשת היושר והראוי שבעצם הדבר הזה היה עושה כן אפילו אלמלא נצטווה מאת ה'. וכאשר מקיים את המצוה בכוונה משולבת זו, אזי יש כאן קיום בשלימות.

ומצינו סמך לזה, בדבר יוסף לאשת פוטיפר שאף שבסופו של דבר אמר לה את הסיבה העיקרית שעבורה יש לו להמנע מן החטא כמו שאמר 'וחטאתי לאלוקים'. אולם גם הקדים לבאר לה הרגש והמוסר שבדבר, כמה חמורה העוולה והבגידה שבדבר 'הן אדוני לא ידע וכו'. וכן מצינו ביעקב אבינו כשנצטווה מאת ה' לעזוב את בית לבן ובא לומר זאת לרחל ולאה, לא אמר להם רק שכך נצטווה, אלא נימק להם בדברי טעם את ההצדקה המוסרית שמחמתה ראוי להם להתרחק מלבן אביהם.

וכשיצא תיאר לבן שיחו, כי ראה את כל התלמידים עסוקים בתפילה, אולם הזקן הניצב בראש הוא נראה לו כמשוחח עם מאן-דהו... כי מי שזוכה לתפילה אמיתית הריהו מדבר אל מלך מלכי המלכים ב"ה, ואינו "מתפלל" אלא משוחח ומפרש שיחתו לפני ה' השומע אותו. וכן הוא שלימות הכוונה בכל המצוות, שלא יעסוק ב"מצוה" גרידא, אלא יעשנה מתוך המשמעות של עצם תוכנה.

התבוננות ומחשבה על כל פרט ופרט

ויש אנשים יקרים שתמיד מקיימים את המצוות ועוסקים במנהגים טובים בנאמנות, ואין חלים ומרגישים כלל מה משמעות מעשיהם, ובמשך כל ימי חייהם אין מטריד אותם כלל השאלה משום מה ומדוע. ואפילו דברים תמוהים מאד אין עולה על דעתם לשאול עליהם ולברר אף שהם דברים פשוטים ומפורשים. וכגון אמירת "שלום עליכם" בקידוש לבנה, שהוא לכאורה דבר תמוה ביותר, מה מקום לאמירת שלום עליכם לרעהו באמצע סדר אמירת פסוקים לאחר הברכה. וכך עוברים עליהם עשרות שנים ואין מעלים על דעתם לשאול כלל על כך.

וניקה לדוגמא עוד שני פרטים במצוות קריאת התורה, שרבים עושים אותם בלי תשומת לב ואילו היו מפעילים קצת את מחשבתם היו עושים זאת בקיום מלא ונכון. והיינו, כאשר עושים "הגבהת התורה", שיש מי שניגש לעשותה מבלי לחשוב מה המשמעות, אלא עושה זאת משום שכך עושים וכך צריך לעשות. אולם מי שבכל דבר שואף לדעת מה הוא עושה, הרי מבין בפשטות שמשמעות ההגבהה היא להראות לציבור מתוך הכתב את הקריאה שקראו או שבאים לקרות. וכמו כן אמירת ברכו, יש אדם שעושה זאת בלי מחשבה וכל ידיעתו במעשהו היא שעשה "אמירת ברכו". אולם אם יש לו מעט מחשבה בקדקדו, יודע שזו פניה אל הציבור שקורא להם לברך את ה' ואומר כלפיהם 'ברכו', והם נענים לו ועונים אחריו ומברכים את ה'.

התודה והברכה ל'ידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אהרן רובין** שליט"א
לרגל הולדת הבת

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com